

Euroopan unionin
neuvosto

Bryssel, 28. syyskuuta 2023
(OR. en)

13520/23

ENER 515
ECOFIN 936

SAATE

Lähettiläjä:	Euroopan komission pääsihteeri, allekirjoittajana johtaja Martine DEPREZ
Saapunut:	28. lokakuuta 2023
Vastaanottaja:	Thérèse BLANCHET, Euroopan unionin neuvoston pääsihteeri
Kom:n asiak. nro:	COM(2023) 547 final
Asia:	KOMISSION KERTOMUS NEUVOSTOLLE 19 päivänä joulukuuta 2022 annetun neuvoston asetuksen (EU) 2022/2576 uudelleentarkastelun tärkeimmistä havainnoista unioniin suuntautuvien kaasutoimitusten yleinen tilanne huomioon ottaen

Valtuuskunnille toimitetaan oheisena asiakirja COM(2023) 547 final.

Liite: COM(2023) 547 final

Bryssel 28.9.2023
COM(2023) 547 final

KOMISSION KERTOMUS NEUVOSTOLLE

**19 päivänä joulukuuta 2022 annetun neuvoston asetuksen (EU) 2022/2576
uudelleentarkastelun tärkeimmistä havainnoista unioniin suuntautuvien
kaasutoimitusten yleinen tilanne huomioon ottaen**

TIIVISTELMÄ

Kaasuhankintojen koordinoinnin parantaminen (II luku)

Komissio suunnitteli ja käynnisti asetuksen mukaisesti palveluntarjoajan avustuksella yhteishankintamekanismin nimeltä **AggregateEU**, jonka tulokset olivat 14. heinäkuuta 2023 seuraavat:

	Ensimmäinen tarjouskilpailukierros huhti–toukokuu 2023	Toinen tarjouskilpailukierros kesä–heinäkuu 2023	Kumulatiiviset tulokset
<i>Tilanne</i>	<i>Päättynyt</i>	<i>Päättynyt</i>	<i>[meneillään]</i>
Liittyneitä (yhteensä)	120	154	–
Yhdistetty kysyntä	11,6 miljardia kuutiometriä (mrd. m ³)	15,9 mrd. m ³	27,5 mrd. m ³
Toimitustarjoukset	18,7 mrd. m ³	15,2 mrd. m ³	33,9 mrd. m ³
Täsmäytetty kysyntä	10,9 mrd. m ³	12 mrd. m ³	22,9 mrd. m ³

Komissio toteutti myös asetuksessa säädettyjä liitännäistoimenpiteitä, jotka liittyvät muun muassa läpinäkyvyyteen ja tiedonvaihtoon, EU:n energianhankintafoorumin hallinnointiin ja AggregateEU:n pakolliseen käyttöön.

Komissio katsoo, että EU:n energianhankintafoorumi edisti unionin monipuolistamispyrkimyksiä ja varastojen täyttöä ennen lämmityskautta 2023–2024. AggregateEU tarjosi eurooppalaisille ostajille lisämahdollisuuden hankkia kaasua luotettavilta toimittajilta kilpailukykyiseen hintaan sekä lisäsi markkinoiden läpinäkyvyyttä kysynnän ja tarjonnan osalta, mikä vähensi osaltaan markkinoiden volatiliteettia.

Pelkästään kahden ensimmäisen tarjouskilpailukierroksen aikana yhdistettyjen määrien kokonaisvolyymit olivat kaksi kertaa niin suuret kuin pakollinen kysynnän yhdistäminen, mikä osoitti, että markkinatoimijat pitivät yhteishankintamekanismia erittäin hyödyllisenä kriisitilanteessa.

Toimenpiteet nesteytetyn maakaasun käsittelylaitosten, kaasuväylien ja putkistojen käytön tehostamiseksi (II luku – 3 jakso)

Asetus sisältää säännöksiä, joilla lisätään läpinäkyvyyttä ja helpotetaan nesteytetyn maakaasun ja kaasun varastointikapasiteetin jälkimarkkinakauppaa ja mahdollistetaan siten nesteytetyn maakaasun käsittelylaitosten ja varastojen sekä putkistojen tehokas käyttö (esimerkiksi ylikuormitustilanteissa). Läpinäkyvyyden lisääminen auttoi saamaan kattavamman yleiskuvan nesteytetyn maakaasun ja varastojen markkinoista EU:ssa sekä tehosti näiden infrastruktuurien käyttöä.

Toimenpiteet liian korkeiden kaasun hintojen ja liiallisen päivänsisäisen volatiliteetin ehkäisemiseksi energiajohdannaismarkkinoilla (III luku)

Kaupankäynnin osalta asetus sisältää toimenpiteen, jonka avulla hallitaan kaasu- ja sähköjohdannaismarkkinoiden liiallista volatiliteettia säilyttäen kuitenkin hinnanmuodostusprosessit. Volatiliteetin hallintamekanismina käytetyn tilapäisen päivänsisäisen hintapiikin ylärajamekanismin tarkoituksena on välttää liiallista hintojen volatiliteettia ja estää äärimmäiset hintapiikit energiajohdannaismarkkinoilla. Näin suojellaan EU:n energia-alan toimijoita suurilta päivänsisäisiltä hinnannousuilta ja autetaan niitä turvaamaan energiantoimituksensa keskipitkällä aikavälillä.

Markkinoiden kehitys ei mekanismin hyväksymisen jälkeen ole edellyttänyt mekanismin käyttöönottoa äärimmäisten hintapiikkien estämiseksi. Tässä tilanteessa energiahyödykemarkkinoita on seurattava edelleen sen määrittämiseksi, tarvitaanko päivänsisäisen volatiliteetin hallintamekanismien tilapäistä pidentämistä, kun otetaan huomioon epävarmuus kyseisillä markkinoilla energiakriisin jälkeen ja myös maailmanmarkkinoiden kireys kesällä 2023.

Kaasuhätätilanteessa toteutettavat toimenpiteet (IV luku)

Asetuksella täydennettiin väliaikaisesti kaasun toimitusvarmuutta koskevaa asetusta¹ erityisesti siten, että yhteisvastuumekanismia alettiin soveltaa oletusarvoisesti kahdenvälisen sopimusten puuttuessa, sekä laajentamalla yhteisvastuumekanismi koskemaan nesteytettyä maakaasua ja sähkön toimitusvarmuuden kannalta kriittisiä kaasumääriä. Lisäksi asetukseen lisättiin säännös, jolla helpotetaan suojattujen asiakkaiden kysynnän vähentämistä, sekä säännös rajatylittävien virtojen suojaamisesta.

Komissio toteutti joulukuussa 2022 EU:n jäsenvaltioiden ja sähkön siirtoverkonhaltijoiden eurooppalaisen verkoston (ENTSO) kanssa yhteisen yhteisvastuun koekäytön, jossa testattiin hätätilanteita koskevia sääntöjä ja menettelyjä sekä yhteisvastuumekanismia.

Komissio toteaa, että tässä luvussa esitetyt toimintamallit ovat osoittautuneet hyödyllisiksi kaasukriisin lieventämisessä ja meneillään olevissa tai tulevaisuudessa kysynnän vähentämistoimissa.

¹ Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) 2017/1938, annettu 25 päivänä lokakuuta 2017, toimista kaasun toimitusvarmuuden turvaamiseksi ja asetuksen (EU) 994/2010 kumoamisesta.

Johdanto

Vastauksena Venäjän Ukrainaan kohdistaman hyökkäyksen aiheuttamiin maailmanlaajuisiin energiamarkkinoiden häiriöihin Euroopan unioni (EU) hyväksyi REPowerEU-suunnitelman energian säästämiseksi, puhtaan energian tuottamiseksi ja energiatoimitustensa monipuolistamiseksi. Tarkoituksena oli lisätä Euroopan strategista häiriönsietokykyä ja vähentää sen riippuvuutta venäläisen kaasun tuonnista.

Huhtikuussa 2022 komissio käynnisti Eurooppa-neuvoston kehotuksesta REPowerEU-suunnitelman puitteissa EU:n energianhankintafoorumin, jolla on kolme tavoitetta: 1) kysynnän yhdistäminen ja yhteiset kaasuhankeinnot, 2) olemassa olevan infrastruktuurin mahdollisimman tehokas käyttö ja 3) kansainväliset yhteydet.

Sodan alkamisen jälkeen kaasumarkkinoiden tilanne on asteittain heikentynyt. Venäjän Eurooppaan suuntautuvien kaasutoimitusten käyttäminen aseena kiristi markkinoita ja johti kaasun hintojen jyrkkään nousuun. Tukkuhinta oli vuonna 2022 keskimäärin yli viisinkertainen kriisiä edeltäneeseen tasoon verrattuna, jopa yli 300 euroa/MWh kriisin ollessa pahimmillaan kesällä 2022².

Tämän vuoksi neuvosto antoi 19. joulukuuta 2022 hätätoimenpiteenä neuvoston asetuksen (EU) 2022/2576 yhteisvastuun lisäämisestä kaasuhankeintojen paremman koordinoinnin, luotettavien viitehintojen ja rajatylittävän kaasu kaupan avulla, jäljempänä 'asetus'.

Asetus muodostaa väliaikaisen oikeusperustan seuraaville:

- kaasuhankeintojen parempi koordinointi (II luku)
- toimenpiteet liian korkeiden kaasun hintojen ja liiallisen päivänsisäisen volatilitietin ehkäisemiseksi energiajohdannaismarkkinoilla (III luku)
- kaasu hätätilanteessa toteutettavat toimenpiteet (IV luku).

Asetuksen 30 artiklassa säädetään: ”*Komissio tarkastelee tätä asetusta uudelleen 1 päivään lokakuuta 2023 mennessä ottaen huomioon unioniin suuntautuvien kaasutoimitusten yleisen tilanteen ja esittää neuvostolle kertomuksen kyseisen tarkastelun tärkeimmistä tuloksista. Komissio voi kyseisen kertomuksen perusteella ehdottaa tämän asetuksen voimassaolon pidentämistä.*”

Edellä esitetyn mukaisesti tässä kertomuksessa kuvataan, miten komissio on pannut asetuksen täytäntöön, ja esitetään yleiskatsaus tärkeimpiin havaintoihin ja niistä johtuviin päätelmiin asetuksen säännöksistä.

² Tämä pätee sekä TTF (Title Transfer Facility) futures -sopimuksiin (ensimmäisenä erääntyvät, front-month) että TTF spot (vuorokausi) -sopimuksiin.

II LUVUN UUELLEENARKASTELU (KAASUHANKINTOJEN PAREMPI KOORDINOINTI)

Komissio on toteuttanut kaasuhankintojen koordinoinnin i) perustamalla kaasusopimusten ja tarjouskilpailujen raportointimekanismin kaasumarkkinoiden läpinäkyvyyden lisäämiseksi ja ii) järjestämällä kysynnän yhdistämisen, tarjouskilpailut ja täsmäyttämisen ja perustamalla mekanismin kaasun yhteishankintoja varten, jäljempänä 'yhteishankintamekanismi'. Kertomuksessa komissio esittää 14. heinäkuuta 2023 saatavilla olleet tulokset ja tiedot, jotka kattavat kyseiseen päivään mennessä ilmoitetut tarjouskilpailut ja sopimukset sekä AggregateEU:n³ tuella järjestettyjen yhteishankintamekanismin kahden ensimmäisen kysynnänyhdistämis- ja tarjouskilpailukierroksen tulokset.

Kaasun kysynnän yhdistämisen ja tarjouskilpailujen koordinointi jatkuu asetuksen voimassaolon päättymiseen asti.

1 jakson uudelleentarkastelu – Kaasuhankintojen koordinointi unionissa (3 ja 4 artikla)

1. Läpinäkyvyys ja tiedonvaihto (asetuksen 3 artikla)

Energiakriisi paljasti EU:n riippuvuuden venäläisistä fossiilisista polttoaineista ja EU:n jäsenvaltioiden koordinoimattomien toimien haitallisen vaikutuksen tilanteessa, jossa Venäjä käytti kaasutoimituksia aseena, mikä johti korkeisiin hintoihin ja toimitusvarmuuskriisiin. Jotta voitaisiin vähentää riippuvuutta Venäjältä tulevista maakaasun toimituksista ja alentaa hintoja, katsottiin ratkaisevan tärkeäksi koordinoida paremmin kaasun hankintoja ulkoisilta toimittajilta. Asetuksen 3 artiklan⁴ tarkoituksena on siten varmistaa kaasuhankintojen parempi koordinointi EU:ssa ja energiayhteisvastuu EU:n jäsenvaltioiden välillä. Tämä olisi saavutettava antamalla komissiolle yleiskatsaus tulevista kaasun myyntiä ja hankintaa koskevista tarjouskilpailuista tai sopimuksista. Tätä varten maakaasuyhtiöiden ja kaasua käyttävien yritysten on lähetettävä komissiolle ilmoitus kaikista tulevista tarjouskilpailuista ja sopimuksista, joiden määrä on yli 5 TWh vuodessa.

Asetuksen 3 artiklan 2 kohdan mukaan komissio voi antaa tällaisille yrityksille suosituksia ilmoitettuaan asiasta EU:n energianhankintafoorumin tilapäiselle ohjausryhmälle, jos se katsoo, että tarjousten tai sopimusten tiiviimpi koordinointi on tarpeen (esimerkiksi jos tarjouksilla tai sopimuksilla voi olla kielteinen vaikutus markkinoiden toimintaan, toimitusvarmuuteen tai yhteisvastuuseen tai jos koordinointi voi hyödyttää yhteishankintamekanismia).

³ AggregateEU on kysynnänyhdistämis- ja yhteishankintamekanismi, jonka toiminnasta vastaa EU:n energianhankintafoorumin palveluntarjoaja PRISMA neuvoston asetuksen 2022/2576 mukaisesti.

⁴ Asetuksen 3 artiklassa säädetään seuraavaa: ”1. Unioniin sijoittautuneiden maakaasualan yritysten tai kaasua kuluttavien yritysten tai jäsenvaltioiden viranomaisten, jotka aikovat käynnistää kaasuhankintaa koskevan tarjouskilpailun tai aloittaa neuvottelut kolmansissa maissa toimivien maakaasun tuottajien tai toimittajien kanssa määrältään yli 5 TWh/vuosi olevan kaasun ostosta, on yksinomaan koordinoinnin parantamiseksi ilmoitettava komissiolle ja tapauksen mukaan jäsenvaltiolle, johon kyseiset yritykset ovat sijoittautuneet, kaasutoimitussopimuksen tai yhteisymmärryspöytäkirjan tekemisestä tai kaasuhankintaa koskevan tarjouskilpailun käynnistämisestä.”

Tilastot 3 artiklan mukaisista ilmoituksista ja suosituksista

14. heinäkuuta 2023	Määrä	Toimitusten määrä vuonna 2023 (terawattitunteina (TWh))	Toimitusten määrä vuonna 2024 (TWh)	Toimitusten määrä vuonna 2025 (TWh)
Saadut ilmoitukset, jatkotoimi:	22	89,2	189,6	197,9
annetut suositukset	2	11,05	25,5	25,5
ei tarvetta suositukselle	20	78,15	164,1	172,4
arviointi kesken	0	0	0	0

Komissio järjesti useita yhtä hyväksyttäviä ja suojattuja kanavia asetuksen 3 artiklassa tarkoitettujen ilmoitusten turvallista toimittamista varten. Näin pystyttiin huomioimaan yritysten huoli turvallisuudesta ja luottamuksellisuudesta ja tiedottamaan samalla EU:n jäsenvaltioille luottamuksellisuusvaatimuksia noudattaen.

Tärkeimmät havainnot: Kaiken kaikkiaan komissio katsoo, että 3 artiklan täytäntöönpano lisäsi kaasun myyntiä ja hankintaa koskevien suunniteltujen tarjouskilpailujen ja sopimusten läpinäkyvyyttä sikäli, että se antoi komissiolle paremman kuvan tulevista tarjouskilpailuista.

Ainoat ilmoitukset, jotka johtivat asetuksen 3 artiklan mukaisiin suosituksiin, olivat tarjouskilpailun käynnistämistä suunnittelevien yritysten ilmoituksia. Asetuksen täytäntöönpanossa ilmeni joitakin haasteita: tietyistä kaupallisista järjestelyistä ilmoitettiin niiden toteutumisen jälkeen, ja yritykset olivat haluttomia jakamaan kaupallisesti arkaluonteisia tietoja. Osa toimialasta myös kyseenalaisti asetuksen tulkinnan, erityisesti ilmoitusten ajoituksen (meneillään olevien neuvottelujen aikana) osalta.

Komissio ei voi arvioida tarkasti, kuinka monta ilmoitusta jätettiin toimittamatta, vaikka ne kuuluivat 3 artiklan vaatimusten soveltamisalaan. Tämä johtuu siitä, että pääsy allekirjoitettujen kaupallisten järjestelyjen tietokokonaisuuksiin on joko rajoitettua tai puutteellista.

Päätelmät: Kaasun myyntiä ja ostoa koskevien tarjouskilpailujen tai sopimusten ilmoitusvelvollisuuden periaatteesta on tullut uusi tapa lisätä läpinäkyvyyttä ja ehkäistä hintakilpailua. Näistä sopimuksia koskevat ilmoitukset ovat osoittautuneet ongelmallisemmiksi, koska sopimuksen tekemistä edeltävä vaihe on yrityksille hyvin arkaluonteinen.

Säännöksen täytäntöönpano onkin osoittautunut helpommaksi tarjouskilpailujen ennakkoilmoitusten kuin sopimusten osalta. Kun otetaan huomioon, että AggregateEU toimii tarjouskilpailujen kautta, komission antamalla suosituksilla näyttää olevan enemmän merkitystä, kun ne osoitetaan yrityksille, jotka suunnittelevat AggregateEU:n kautta toteutettavissa olevia tarjouksia.

Tämän lisäksi todettiin, että komission kattavampi pääsy allekirjoitettuja kaupallisia järjestelyjä koskeviin laajempiin tietokokonaisuuksiin (yhdistettyjen ja anonymisoitujen tietojen avulla) johtaisi sopimusten ja tarjouskilpailujen ilmoittamisvelvollisuuden parempaan

täytäntöönpanoon ja yksittäisten tarjouskilpailujen tai sopimusten vaikutusten perusteellisempaan arviointiin.

2. Tilapäinen ohjausryhmä (asetuksen 4 artikla)

Komissio perusti tilapäisen ohjausryhmän 13. tammikuuta 2023 annetulla komission päätöksellä (C(2023) 407 final⁵). Tilapäinen ohjausryhmä hyväksyi työjärjestyksensä 16. helmikuuta 2023 ja oli pitänyt 14. heinäkuuta 2023 mennessä kuusi kokousta.

Tilapäisen ohjausryhmän puheenjohtajana toimii johtava varapuheenjohtaja Maroš Šefčovič, ja sen jäsenet ovat jäsenvaltioiden viranomaisten nimittämiä korkean tason edustajia. Energiayhteisön sihteeristö osallistuu ohjausryhmään tarkkailijana, ja energiayhteisön sopimuspuolet osallistuvat kutsusta yhteistä etua koskevia asioita koskeviin kokouksiin.

Tilapäinen ohjausryhmä perustettiin helpottamaan yhteishankintamekanismin koordinointia, erityisesti kysynnän yhdistämistä. Komission on myös kuultava tilapäistä ohjausryhmää 3 artiklan 2 kohdan mukaisista suositusluonnoksistaan ja tiedotettava sille vaikutuksesta, joka kyseisten yritysten osallistumisella yhteishankintamekanismiin on.

Tärkeimmät havainnot: Komissio katsoo, että tilapäinen ohjausryhmä hoiti kaikilta osin tehtävänsä, joka oli helpottaa yhteishankintamekanismin koordinointia kansallisella tasolla, kysynnän yhdistämisen osalta. Tilapäisen ohjausryhmän jäsenillä ja tarkkailijoilla oli keskeinen rooli EU:n energianhankintafoorumille annettavan vahvan ja jatkuvan poliittisen tuen ylläpitämisessä, yhteishankintamekanismin edistämisessä ja tietojen antamisessa omille kansallisille instituutioilleen ja asianomaisille yrityksille. Tilapäisen ohjausryhmän jäsenten järjestämällä kansallisilla pyöreän pöydän keskusteluilla oli suuri merkitys kysyntäpuolen mobilisoinnissa ja kaasu- ja energiaintensiivisten toimialojen osallistumisen koordinoinnissa. He ovat myös tehneet aktiivisesti yhteistyötä kansallisten rahoituslaitosten (kansallisten kehityspankkien ja vientitakuulaitosten) kanssa selvittääkseen, miten voidaan hankkia ja turvata takuita ostajille, jotka eivät ole riittävän luottokelpoisia.

Tilapäisen ohjausryhmän jäsenet ja tarkkailijat keskustelivat säännöllisesti kaikista EU:n energianhankintafoorumin keskeisistä näkökohdista, jakoivat parhaita käytäntöjä ja antoivat arvokasta palautetta yhteishankintamekanismin täytäntöönpanoon liittyvistä asioista. EU:n jäsenvaltiot keskustelivat myös asetuksen soveltamisesta, erityisesti pakollisesta kysynnän yhdistämisestä.

Tilapäisen ohjausryhmän jäseniä kuultiin myös asetuksen 3 artiklan mukaisesti annetuista suositusluonnoksista (ks. tarkemmat tiedot edellisestä kohdasta). Saatu palaute oli kuitenkin melko vähäistä ja koski vain rajallista määrää suosituksia.

Päätelmät: Tilapäisen ohjausryhmän toiminta oli olennaisen tärkeää yhteishankintamekanismin onnistuneen täytäntöönpanon kannalta. Se takasi EU:n jäsenvaltioiden vahvemman sitoutumisen ja toimialan laajan osallistumisen.

⁵ Komission päätös on saatavilla osoitteessa [EUR-Lex - 32023D0208\(02\) - FI - EUR-Lex \(europa.eu\)](https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/c/2023/407/final).

2 jakson uudelleentarkastelu – Kysynnän yhdistäminen ja yhteishankinta (asetuksen 5-11 artikla)

3. Kysynnän yhdistäminen ja yhteishankinta (asetuksen 5–8 artikla)

i. AggregateEU: palveluntarjoajan valinta

Komissio suunnitteli yhteishankintamekanismin ja pani sen täytäntöön palveluntarjoajaksi asetuksen mukaisesti valitun PRISMA European Capacity Platform GmbH:n avulla.

Tärkeimmät havainnot: Komissio katsoo, että palveluntarjoajan valintaa ja sopimuksentekoa koskevat asetuksen säännökset mahdollistivat pätevän palveluntarjoajan nimeämisen AggregateEU:n suunnittelua, kehittämistä, toimintaa ja ylläpitoa varten.

Hankintaviranomaisena toimivan komission ohjauksessa ja jatkuvassa yhteistyössä sen kanssa PRISMA käynnisti AggregateEU:n ajoissa EU:n varastojen täyttämiseksi lämmityskautta 2023–2024 varten.

Alle kolmessa kuukaudessa PRISMA suunnitteli, kehitti ja otti käyttöön yhteishankintamekanismin, joka vastasi tarjouseritelmän vaatimuksia ja asetuksen tavoitteita. Tässä yhteydessä se hyödynsi putkistokapasiteetin jakamista varten olemassa olevia valmiuksia ja välineitä. Asetuksessa ei nimenomaisesti mainita, miten yhteishankintamekanismi pannaan täytäntöön, mutta komissio ja PRISMA ovat tähän mennessä huolehtineet seuraavista seikoista:

- Ne perustivat AggregateEU-mekanismin komission suunnitelman pohjalta ja sen ohjauksessa.
- Ne rekisteröivät osallistujia PRISMAN alustalle alan standardien mukaisesti ja käsitelivät liittymisen AggregateEU:hun asetuksen 8 ja 9 artiklassa vahvistettujen poissulkemisperusteiden mukaisesti. AggregateEU:hun oli 14. heinäkuuta 2023 mennessä rekisteröity yli 150 yritystä.
- Ne järjestivät kysynnän yhdistämiskierroksia, joilla yritykset voivat esittää kysyntänsä yksityiskohtaisesti, mukaan lukien kaikki tarvittavat tiedot määristä, ajoituksesta ja toimituspaikoista – ks. taulukko iii kohdassa (AggregateEU: alustavat tulokset).
- Ne keräsivät myyjiltä tarjouksia ja täsmäyttivät kilpailukykyisimmät tarjoukset yhdistettyyn kysyntään jakaen tarjoukset määräsuhteessa, jos tarjonta ei vastannut kysyntää – ks. taulukko iii kohdassa (AggregateEU: alustavat tulokset).
- Ne keräsivät tietoja neuvottelutilanteesta ja ostajien ja myyjien toisiaan vastaavia positioita koskevista sopimuksista.

AggregateEU:n toiminnan yhdenmukaistamiseksi liiketoimintakäytäntöjen ja -standardien kanssa ja sen varmistamiseksi, että toimiala hyväksyy sen laajasti, mekanismia on kehitetty tiiviissä yhteistyössä toimialan ja toimialan neuvoa-antavassa ryhmässä edustettuina olevien sidosryhmien kanssa. Tämä epävirallinen asiantuntijaryhmä, johon kuului 27 EU:n yritystä ja 11 tarkkailijaa, joilla oli kokemusta kaasukaupasta maailmanmarkkinoilla, oli toimialalle tärkein osallistumisfoorumi. Se osoittautui erittäin hyödylliseksi tuotaessa toimialan näkökulmaa AggregateEU:n puitteissa kehitettävistä palveluista käytäviin keskusteluihin.

viranomaiset sitä vastoin pyysivät, että AggregateEU mahdollistaisi ostajien sitovamman kysynnän ja toimittajien sitovammat tarjoukset nykyisen vapaaehtoisuuden sijaan.

Ensimmäisen tarjouskilpailukierroksen jälkeen jotkin osallistujat pyysivät mukautuksia, jotta järjestelmä vastaisi paremmin niiden kulutusmalleja. Sääntelykehysten joustavuuden ja rakenteen ansiosta komissio pystyi vastaamaan osittain näihin pyyntöihin ja parantamaan AggregateEU:n toimintaa edelleen muuttamalla ja päivittämällä ominaisuuksia tarjouskilpailukierrosten välissä. Esimerkkinä voidaan mainita, että vastauksena joidenkin energiantensiivisten alojen toimijoiden pyyntöihin toisen tarjouskilpailun viimeisiä toimitusaikoja pidennettiin 20 kuukauteen eli maaliskuuhun 2025 saakka.

Koska sopimuksista raportoinnille osallistujien toimesta ei kuitenkaan ollut vahvaa oikeusperustaa, tehdyistä sopimuksista saatiin yleisesti ottaen vain vähän palautetta.

Lisäksi AggregateEU:hun osallistumisen maantieteellinen rajoittaminen ostajapuolella oli ongelmallista tietyille suurille yritysorganisaatioille, jotka tukeutuvat Yhdistyneessä kuningaskunnassa, Sveitsissä tai Euroopan talousalueella perustettuihin tytäryhtiöihin.

Päätelmät: Kaiken kaikkiaan osallistujat olivat enimmäkseen tyytyväisiä AggregateEU:n suunnitteluun, sen tarjoamiin palveluihin sekä siihen, miten komissio ja palveluntarjoaja reagoivat niiden pyyntöihin. Tämän vahvistavat ostajien ja myyjien hyvä osallistuminen yhteishankintamekanismiin sekä kahden ensimmäisen tarjouskilpailun tulokset. Useimmat EU:n jäsenvaltiot ilmaisivat tyytyväisyytensä myös EU:n energianhankintafoorumin tilapäisen ohjausryhmän kokouksessa, samoin kuin toimialan edustajat monissa keskusteluissa (kuten toimialan neuvoa-antavan ryhmän kokouksissa).

Osallistujien raportointi neuvottelu- ja sopimusvaiheiden tuloksista olisi voinut olla yksityiskohtaisempaa. Tämä olisi todennäköisesti auttanut mittaamaan paremmin AggregateEU:n vaikuttavuutta ja onnistumista.

iii. AggregateEU: alustavat tulokset

Komissio oli 14. heinäkuuta 2023 mennessä käynnistänyt kaksi tarjouskilpailua, joiden tulokset olivat seuraavat:

	Ensimmäinen tarjouskilpailukierros huhti–toukokuu 2023	Toinen tarjouskilpailukierros kesä–heinäkuu 2023	Kumulatiiviset tulokset
<i>Tilanne</i>	<i>Päättynyt</i>	<i>Päättynyt</i>	–
Liittyneitä (yhteensä)	120	154	154
Yhdistetty kysyntä	11,6 miljardia kuutiometriä (mrd. m ³)	15,9 mrd. m ³	27,5 mrd. m ³
Toimitustarjoukset	18,7 mrd. m ³	15,2 mrd. m ³	33,9 mrd. m ³
Täsmäytetty kysyntä	10,9 mrd. m ³	12 mrd. m ³	22,9 mrd. m ³

Vuoden 2023 loppuun mennessä on tarkoitus käynnistää uusia tarjouskilpailuja.

Tärkeimmät havainnot: Asetuksen 8 artiklan mukaisesti AggregateEU:n kautta järjestettyyn yhteishankintamekanismiin voivat ostajapuolella osallistua EU:hun ja energiayhteisön sopimuspuoliin sijoittautuneet yritykset. Myyjäpuolella osallistuminen oli mahdollista kaikille yrityksille. Sekä ostajien että myyjien osalta mekanismin ulkopuolelle suljettiin yritykset, jotka ovat yhteydessä Venäjän federaatioon tai joihin sovelletaan EU:n rajoittavia toimenpiteitä Venäjän Ukrainassa toteuttamien toimien perusteella.

AggregateEU:hun oli 14. heinäkuuta 2023 liittynyt yhteensä 154 yritystä. Lukuun sisältyy EU:hun sijoittautuneita yrityksiä ja energiayhteisön sopimuspuoliin, erityisesti Ukrainaan, Moldovaan ja Serbiaan, sijoittautuneita yrityksiä, jotka osoittivat merkittävää kiinnostusta AggregateEU:ta kohtaan ja olivat tarjouskilpailuissa aktiivisia ja hyvin edustettuina. Useimmat yritykset olivat kaasu- ja kauppayhtiöitä, mutta myös teollisuuden loppukäyttäjät olivat edustettuina.

Asetuksessa säädetty pakollinen yhdistetty kysyntä (13,5 mrd. m³) ylittyi jo pelkästään kahdessa ensimmäisessä tarjouskilpailussa, joiden yhdistetty kysyntä oli 27,5 miljardia kuutiometriä.

Myös toimittajat ovat osallistuneet aktiivisesti: ne tarjosivat kahdessa ensimmäisessä tarjouskilpailussa 33,9 miljardia kuutiometriä, mikä johti huomattavaan ylitarjontaan.

Yhteishankintamekanismilla pyrittiin luomaan uusia markkinoita ja liiketoimintamahdollisuuksia Euroopan ostajille ja toimittajille. Kriisitilanteessa se on tarjonnut markkinatoimijoille välineen, jonka avulla ne voivat löytää mahdollisia uusia vastapuolia ja solmia niiden kanssa sopimussuhteita sekä hankkia kaasua kilpailuolosuhteissa koostaan ja kulutusmalleistaan riippumatta.

Yhteishankintamekanismista voi edelleen antaa palautetta. Jotkin EU:n jäsenvaltiot ja markkinatoimijat ovat antaneet ymmärtää, että yhteishankintamekanismi on osaltaan vahvistanut toimitusvarmuutta ja on joissakin tapauksissa voinut auttaa pitämään hinnat alhaalla ja vähentämään markkinoiden volatiliiteettia. Yhteishankintamekanismi vaikuttaa myös lisännen markkinoiden läpinäkyvyyttä (tarjous- ja hinnanmuodostusprosessin kautta). Jotkin EU:n jäsenvaltiot ja markkinatoimijat ovat kuitenkin olleet varovaisempia arvioissaan mekanismin tuottamasta lisäarvosta.

Yhteishankintamekanismi suunniteltiin hyödyttämään erityisesti kaasuintensiivistä teollisuutta ja pienempiä loppukäyttäjiä, jotta ne voivat turvata kaasutoimitukset kilpailukykyiseen hintaan asioimalla suoraan tukkumarkkinoilla ja nesteytetyn maakaasun markkinoilla toimivien tuottajien ja viejien kanssa.

Muutamit ostajat ovat ilmoittaneet, että yhteishankintamekanismi auttoi alentamaan niiden AggregateEU:n ulkopuolella tehtyihin sopimuksiin perustuvia kaasun hintoja. Useita sopimuksia on myös tehty AggregateEU:ssa tehdyn täsmäytyksen tuloksena. Tämä osoittaa, että toimittajien AggregateEU:n puitteissa tekemät tarjoukset olivat hinnaltaan kilpailukykyisiä. Toisaalta jotkin teollisuuden toimijat ovat ilmoittaneet, että saadut

hintatarjoukset olivat markkinahintaa korkeammat tai sitä vastaavat ja että järjestelmä ei houkutellut uusia hankintalähteitä osallistujien jo tuntemien lisäksi.

Päätelmät: AggregateEU kiinnosti monia markkinatoimijoita, kuten yhdistetyt ja tarjotut määrät osoittavat. Ensimmäiset kaksi tarjouskilpailua järjestettiin huhti–heinäkuussa 2023, jolloin markkinatilanne oli vakaampi kesään 2022 verrattuna. Pelkästään kahden ensimmäisen kierroksen aikana yhdistetyt kokonaismäärät olivat kaksi kertaa niin suuret kuin pakollinen kysynnän yhdistäminen, mikä osoitti, että markkinatoimijat pitivät kaasun kysynnän yhdistämistä erittäin hyödyllisenä kriisitilanteessa. Tämä on osoitus siitä, että markkinatoimijat saattavat olla kiinnostuneita samankaltaisesta vapaaehtoisuuteen perustuvasta mekanismista.

4. Rahoitukseen liittyvät näkökohdat (asetuksen 8 artiklan 3 kohta)

Komissio arvioi asetuksen 8 artiklan 3 kohdan mukaisesti, tarvitaanko AggregateEU:hun osallistuville toimijoille maksuvalmiustukea, myös takauksia, ja järjesti tiedotustoimia tällaisen tuen varmistamiseksi. Toimissa keskityttiin i) määrittelemään kaikkien asianomaisten tarpeet ja rahoitustuotteet, jotka vastaisivat parhaiten näitä tarpeita, ja ii) luomaan sellaisten julkisten rahoituslaitosten verkosto, jotka olivat halukkaita tarjoamaan tällaisia tuotteita.

Esimerkiksi vakiomuotoisina remburseina annettavat takaukset palvelevat pääasiassa pienempien kaasuyhtiöiden tarpeita, koska yhtiöt pystyvät niiden avulla ratkaisemaan luottokelpoisuuteen liittyviä ongelmia, ja sellaisten energiantensiivisten yritysten tarpeita, joilla ei ollut aiempaa kokemusta toimimisesta maailmanlaajuisilla kaasumarkkinoilla eikä vakiintuneita suhteita toimittajiin. Takauksilla on tärkeä rooli sen varmistamisessa, että kaikki AggregateEU:hun liittyneet yritykset, riippumatta niiden profileista ja toiminta-alueista, voivat hyödyntää yhteishankintamekanismia parhaalla mahdollisella tavalla.

Poliittisella ja asiantuntijatasolla järjestetty tiedotustoiminta koostui lukuisista monenvälisistä ja kahdenvälisistä tapaamisista ja erityisiin aiheisiin keskittyneistä ehdotuspyynnöistä, joita järjestettiin EU:n rahoituslaitosten, kansallisten kehityspankkien ja laitosten sekä niiden eri yhteenliittymien, kuten Euroopan pitkäaikaisten sijoittajien yhdistyksen ja Bernin Unionin, kanssa. Lisäksi järjestettiin eri aiheita koskevia keskusteluja työpajoissa ja EU:n jäsenvaltioiden alueellisten ryhmien kokouksissa.

EU:n energianhankintafoorumin tilapäisen ohjausryhmän jäsenillä oli tärkeä rooli, koska he auttoivat komissiota arvioimaan alueilleen sijoittautuneiden, AggregateEU:ssa aktiivisesti toimivien eurooppalaisten yritysten takaustarpeita ja tavoittamaan kansallisia rahoituslaitoksia.

Verkoston koostumus oli seuraavanlainen:

14. heinäkuuta 2023	Määrä	Nimet
Julkiset rahoituslaitokset	8	–
Kansainväliset rahoituslaitokset	1	Euroopan jälleenrakennus- ja kehityspankki (EBRD) ⁶
Kansalliset kehityspankit	3	BGK (Puola)

⁶ Luettelo maista, joissa EBRD toimii, on luettavissa osoitteessa <https://www.ebrd.com/where-we-are.html>

		<i>Finnvera</i> (Suomi) <i>Instituto de Crédito Oficial</i> (Espanja)
Vientitakuulaitokset	4	<i>Eksfin</i> (Norja) <i>Exim Banca Românească</i> (Romania) <i>Exim Banca Slovakia</i> (Slovakia) <i>SACE</i> (Italia)

Näin AggregateEU pystyi komission arvion perusteella toimittamaan tietoja asianomaisten osapuolten saatavilla olevista rahoitustuotteista.

Tärkeimmät havainnot: Verkosto tarjosi hyvän maantieteellisen kattavuuden erityisesti Euroopan jälleenrakennus- ja kehityspankin ja Eksfinin osallistumisen ansiosta. Nämä kaksi pystyivät tarjoamaan maakaasuun liittyviä takauksia moniin maihin sijoittautuneille yrityksille. Jotkin julkiset rahoituslaitokset eivät pystyneet antamaan takauksia hiilestä irtautumista koskevien velvoitteidensa vuoksi ja/tai ehdottivat komission tai Euroopan investointipankin riippumattoman takauksen luomista. Osa totesi myös, että ostajat eivät olleet kiinnostuneita asiasta.

Päätelmät: Olisi syytä pohtia, mihin lisätoimiin voidaan ryhtyä räätälöidyn ja kohtuuhintaisen taloudellisen tuen⁷ antamiseksi takausten ja muiden välineiden muodossa. Näin voitaisiin varmistaa pienempien kaasuyhtiöiden ja energiaintensiivisen teollisuuden aktiivisempi osallistuminen yhteishankintamekanismiin, sillä niiden olisi oltava EU:n energianhankintafoorumin pääasiallisia edunsaajia.

5. Yhteishankintojen ulkopuolelle jätettävät maakaasutoimitukset (asetuksen 9 artikla)

Komissio pani asetuksen 9 artiklan täytäntöön vaatimalla AggregateEU:n puitteissa toimivia yrityksiä allekirjoittamaan kunnian ja omantunnon kautta annettavan vakuutuksen⁸ siitä, että ne noudattavat Venäjän federaatiosta peräisin olevan maakaasun jättämistä yhteishankintojen ulkopuolelle.

Tärkeimmät havainnot: Osallistujat esittivät kysymyksiä omistuksen ja määräysvallan määritelmästä.⁹ Komissiolla oli myös joitakin teknisiä ja käytännön rajoituksia arvioitaessa

⁷ Jos taloudellinen tuki, olipa se takaus tai jotain muuta, on valtiontukea, siihen sovelletaan SEUT-sopimuksen 107 ja 108 artiklan mukaista valtiontukien valvontaa.

⁸ Malliin voi tutustua osoitteessa <https://aggregateeu.prisma-capacity.eu/support/solutions/articles/36000429400-how-to-fill-out-the-declaration-of-honor->

⁹ Asetuksen 8 artiklassa (Osallistuminen kysynnän yhdistämiseen ja yhteishankintaan) säädetään seuraavaa:

”1. Osallistuminen kysynnän yhdistämiseen ja yhteishankintaan on avointa ja läpinäkyvää kaikille unioniin sijoittautuneille maakaasualan yrityksille ja kaasua kuluttaville yrityksille pyydetyistä määrästä riippumatta. Maakaasualan yritykset ja kaasua kuluttavat yritykset eivät saa osallistua toimittajina, tuottajina tai hankkijoina kysynnän yhdistämiseen eivätkä yhteishankintaan, jos ne ovat

a) SEUT 215 artiklan nojalla hyväksytyjen unionin rajoittavien toimenpiteiden kohteena; tämä koskee erityisesti unionin rajoittavia toimenpiteitä, jotka on hyväksytty Ukrainan tilannetta epävakauttavien Venäjän toimien tai Ukrainan alueellista koskemattomuutta, suvereniteettia ja itsenäisyyttä heikentävien tai uhkaavien toimien johdosta;

b) tällaisten unionin rajoittavien toimenpiteiden kohteena olevien luonnollisten henkilöiden tai oikeushenkilöiden, yksiköiden tai elinten suorassa tai välillisessä omistuksessa tai määräysvallassa tai toimivat tällaisten puolesta tai johdolla; tai

AggregateEU:ssa täsmäytetyn maakaasun alkuperää. Komissio ja PRISMA varmistivat vaatimusten noudattamisen kunnian ja omantunnon kautta annettavalla vakuutuksella ja tarvittaessa täydentävillä tarkastuksilla (kuten tarkastamalla vastapuolia ja jäljittämällä nesteytettyä maakaasua).

Päätelmät: Komissio tekee jatkossakin kaikkensa tarkistaakseen kaasun alkuperän ja valvoakseen Venäjän federaatiosta peräisin olevan maakaasun poissulkemista kunnian ja omantunnon kautta annettavan vakuutuksen avulla ja tarvittaessa lisätarkastuksin.

6. AggregateEU:n pakollinen käyttö (asetuksen 10 artikla)

Heinäkuun 14. päivänä 2023 saatavilla olleiden tietojen perusteella 19 EU:n jäsenvaltion uskotaan täyttäneen asetuksen 10 artiklan 2 kohdan mukaiset kysynnän yhdistämistä koskevat velvoitteensa. Monien osalta pelkästään kahden ensimmäisen tarjouskilpailun aikana yhdistetty kysyntä oli kaksi kertaa niin paljon kuin niiden pakollinen yhdistetyn kysynnän määrä tai jopa enemmän.

Tärkeimmät havainnot: Kun otetaan huomioon yhteishankintamekanismin uutuus, kysynnän yhdistämistä koskeva velvoite oli hyvä keino saada kysyntä liikkeelle joissakin EU:n jäsenvaltioissa.

Joidenkin EU:n jäsenvaltioiden, joilla ei ollut riittäviä seuranta- ja täytäntöönpanovälineitä, oli luotettava yksinomaan komission arvioon, joka voi olla luonteeltaan vain ohjeellinen.

Päätelmät: Pakollinen kysynnän yhdistäminen auttoi saamaan kysynnän liikkeelle joissakin EU:n jäsenvaltioissa. Muissa maissa voimakas kiinnostus osallistua AggregateEU:hun johti merkittävien määrien yhdistämiseen niin, että pakollinen taso ylittyi selvästi.

Säännöksen tehokas täytäntöönpano olisi ehkä edellyttänyt, että EU:n jäsenvaltioille asetetaan selkeämpi velvoite toteuttaa tarvittavia toimia, kuten hyväksyä sitovia välineitä, joilla varmistetaan vaaditun kysynnän yhdistämisen tason noudattaminen, ottaen samalla huomioon tarve välttää tarpeetonta hallinnollista taakkaa erityisesti niiden jäsenvaltioiden kohdalla, joiden kaasunkulutus on vähäistä.

7. Kaasunhankintakonsortio (asetuksen 11 artikla)

Asetuksen 11 artiklassa säädetään, että yritykset ”*voivat koordinoida läpinäkyvällä tavalla hankintasopimuksen ehtojen osatekijöitä*” kilpailusääntöjen mukaisesti.

Kaasunhankintakonsortiota ei perustettu, mikä voi johtua toimen monimutkaisuudesta ja aikarajoituksista, jotka johtuivat siitä, että yhteishankintamekanismi oli käynnistettävä ennen kaasuväylien täyttökauden alkua.

c) Venäjän federaation tai sen hallituksen taikka Venäjälle sijoittautuneen venäläisen luonnollisen henkilön, oikeushenkilön, yhteisön tai elimen suorassa tai välillisessä omistuksessa tai määräysvallassa taikka toimivat niiden puolesta tai johdolla.”

Sen sijaan komissio päätti kansallisia viranomaisia ja markkinatoimijoita kuullen esittää kahta yhteistyömallia, ”edustaja-mallia” (agent-on-behalf)¹⁰ ja ”keskitetty ostaja -mallia”¹¹, helpottaakseen eurooppalaisten yritysten osallistumista yhteishankintamekanismiin.

Nämä kaksi mallia voisivat olla erityisen hyödyllisiä yrityksille, jotka eivät pysty saavuttamaan määrällistä kynnysarvoa kysyntäänsä esittäessään, joilla ei ole asiantuntemusta kaasun ostosopimusten neuvottelemisesta maailmanlaajuisilla markkinoilla (esimerkiksi energiantensiivinen teollisuus) tai joilla ei ole tarvittavaa nesteytetyn maakaasun (LNG) uudelleenkaasutus- tai varastointikapasiteettia.

AggregateEU:hun oli 14. heinäkuuta 2023 listattu 16 yritystä, jotka olivat kiinnostuneita tarjoamaan palveluja edustajana, ja 11 yritystä, jotka olivat kiinnostuneita tarjoamaan niitä keskitettynä ostajana.

Asetuksessa säädetään seuraavaa: ”*Alhaisempien hintojen välittyminen olisi tärkeä indikaattori yhteishankinnan onnistumisesta, sillä se on ratkaisevan tärkeää kuluttajien kannalta.*” Tästä syystä komissio pyysi yrityksiä, jotka tarjosivat palveluja keskitettynä ostajana, veloittamaan asiakkailtaan tarjoamistaan palveluista mutta siirtämään itse hyödykkeen kustannukset eteenpäin.

Tärkeimmät havainnot: Asetuksen 11 artikla laadittiin tukivälineeksi hätätilanteessa, ja se oli riittävä, jotta komissio pystyi helpottamaan konsortioiden perustamista (vaikka niitä ei perustettu) ja muiden yritysten yhteistyömallien kehittämistä EU:n kilpailusääntöjen mukaisesti. Yritysyhteistyö voi tarjota pienemmille ja kokemattomille yrityksille mahdollisuuden yhdistää kysyntänsä entistä tehokkaammin ja saada siitä suuremman hyödyn, päästä maailmanlaajuisille kaasumarkkinoille, myös asioimaan nesteytetyn maakaasun toimittajien kanssa, ja turvata toimitukset kilpailukykyiseen hintaan. Tämä vastaa muutamilta teollisuuden toimijoilta saatua vähäistä palautetta, jonka mukaan nämä yhteistyömallit olisivat hyvinkin voineet lisätä niiden osallistumista AggregateEU:hun.

Koska kokemusta ei ole vielä kertynyt riittävästi, ei kuitenkaan ole mahdollista tehdä laajoja päätelmiä näiden mallien täysimittaisesta soveltamisesta.

Päätelmät: Komissio katsoo, että kriisitilanteessa kaikki edellä mainitut olemassa olevat yhteistyömallit voisivat olla toteuttamiskelpoisia vaihtoehtoja. Tätä ovat tukeneet eräät teollisuuden toimijat, jotka ovat huomauttaneet, että nämä yhteistyömallit voisivat auttaa lisäämään yhteishankintamekanismin hyötyjä. Kriisitilanteen ulkopuolella sen, haluavatko yritykset tehdä yhteistyötä kaasun ostamiseksi ja miten, EU:n kilpailusääntöjen rajoissa, tulisi kuitenkin perustua Euroopan kaasumarkkinoiden normaaliin toimintaan, joka perustuu kilpailuun.

¹⁰ Ostajat valtuuttaisivat toisen yrityksen toimimaan palveluja tarjoavana edustajana (esimerkiksi varaamaan lähtö- ja saapumisajan LNG-terminaalista).

¹¹ Useat ostajat pyytäisivät toista yritystä toimimaan puolestaan ostajana ja ostamaan niille kaasua.

3 jakson uudelleentarkastelu – Toimenpiteet nesteytetyn maakaasun käsittelylaitosten, kaasuvästöjen ja putkistöjen käytön tehostamiseksi (asetuksen 12–14 artikla)

Asetus sisältää säännöksiä, joilla lisätään läpinäkyvyyttä ja helpotetaan nesteytetyn maakaasun ja kaasun varastointikapasiteetin jälkimarkkinakauppaa. Läpinäkyvyyden lisäämiseksi toteutettavat järjestelyt ovat samankaltaisia kuin maakaasun siirroissa putkistöjä käyttäen, ja niillä edistetään merkittävästi nesteytetyn maakaasun ja varastointikapasiteetin käytön optimointia EU:ssa.

8. Jälkimarkkinoilla myytävän kapasiteetin varausalusta nesteytetyn maakaasun käsittelylaitoksen käyttäjille ja kaasuvästöön käyttäjille (asetuksen 12 artikla)

Tärkeimmät havainnot: Yksittäiset varastointilaitteistojen ja nesteytetyn maakaasun käsittelylaitteistojen haltijat ovat perustaneet jälkimarkkinoilla myytävän kapasiteetin varausalustoja, jotka ovat nyt toiminnassa. Gas Infrastructure Europolle (GIE) on rekisteri linkeistä infrastruktuurin haltijoiden tarjoamille jälkimarkkinoilla myytävän kapasiteetin varausalustoille.

Myynti jälkimarkkinoilla mahdollistaa ensimarkkinoilla käyttämättä jääneiden kapasiteettien tehokkaamman jakamisen. Läpinäkyvyyden lisääminen tällä alalla antaa markkinatoimijoille mahdollisuuden löytää helpommin vaihtoehtoja kapasiteetin käyttöön kaikessa EU:n markkinoiden infrastruktuurissa, erityisesti jos EU:hun tuodaan suuria määriä nesteytettyä maakaasua.

Päätelmät: Vastaavia säännöksiä on sisällytetty tarkistetun kaasunasetuksen (asetus (EY) N:o 2009/715) (vedyn ja hiilettömän kaasun markkinoita koskeva paketti) 10 artiklaan, jota komissio ehdotti joulukuussa 2021 ja josta lainsäätäjät neuvottelevat parhaillaan.

9. Nesteytetyn maakaasun käsittelylaitosten ja kaasuvästöjen avoimuusfoorumit (asetuksen 13 artikla)

Tärkeimmät havainnot: GIE ylläpitää kahta foorumia, jotka kattavat kaikki EU:n jäsenvaltiot sekä Yhdistyneen kuningaskunnan ja Ukrainan: Aggregated Gas Storage Inventory (AGSI) kaasuvästöjen osalta ja Aggregated LNG Storage Inventory (ALSI) nesteytetyn maakaasun osalta.

Asetuksen voimaantulon jälkeen näihin foorumeihin lisättiin uusia osia, kuten tietoa tarjotuista palveluista ja kyseisiin palveluihin sovellettavista ehdoista, sovitusta ja käytettävissä olevista kaasun varastointilaitosten ja nesteytetyn maakaasun käsittelylaitosten kapasiteeteista ja tariffeista. Foorumit kattavat tällä hetkellä lähes kaikki EU:n suuret LNG-terminaalit (vain viisi LNG-laitoksen haltijaa ei ole foorumeilla) ja 98 prosenttia EU:n västöistä (vain kolme varastointilaitoksen haltijaa ei ole foorumeilla).

Lisäämällä avoimuutta saadaan parempi ja kattavampi yleiskuva nesteytetyn maakaasun markkinoista ja varastointimarkkinoista EU:ssa. Se johtaa myös näiden infrastruktuurien tehokkaampaan käyttöön. EU:n nesteytetyn maakaasun markkinoiden läpinäkyvyyden lisääminen luo myös mahdollisuuksia houkutella lisää toimittajia.

Päätelmät: Vastaavia säännöksiä on sisällytetty tarkistetun kaasusetuksen (EY) N:o 2009/715 (vedyn ja hiilettömän kaasun markkinoita koskeva paketti) 31 artiklaan, jota komissio ehdotti joulukuussa 2021 ja josta lainsäätäjät neuvottelevat parhaillaan.

10. Siirtokapasiteetin tehokkaampi käyttö (asetuksen 14 artikla)

Asetuksen 14 artiklan tarkoituksena on parantaa siirtokapasiteetin käyttöä kaasuvirtojen suunnan muuttuessa EU:ssa. Nykyisissä ylikuormituksen hallintamenettelyjä koskevissa suuntaviivoissa vahvistetaan ”käytä tai menetä” -menettelyt. Näitä menettelyjä sovelletaan kuitenkin vain ylikuormitettuihin yhteenliitäntäpisteisiin, ja ne on suunniteltu hyvin lyhyitä ja hyvin pitkiä aikavälejä varten.

Asetuksen 14 artiklassa säädetään ”käytä tai menetä” -menettelyjen soveltamisesta kaikkiin yhteenliitäntäpisteisiin riippumatta siitä, ovatko ne ylikuormitettuja vai eivät. Kyseisen artiklan soveltamiseen on olemassa kaksi perusvaihtoehtoa: i) otetaan käyttöön asetuksessa säädetty uusi kuukausittainen ”käytä tai menetä” -menettely tai ii) laajennetaan nykyiset ”käytä tai menetä” -menettelyt koskemaan kaikkia yhteenliitäntäpisteitä, ei ainoastaan ylikuormitettuja.

Tärkeimmät havainnot: Yksikään EU:n jäsenvaltio ei valinnut uutta kuukausittaista ”käytä tai menetä” -menettelyä vaan sen sijaan ylikuormituksen hallintamenettelyjä koskevissa suuntaviivoissa vahvistetut menettelyt asetuksessa sallitulla tavalla.

Päätelmät: Asetuksen 14 artiklan soveltamisen vaikutusta kaasunsiirtoon arvioidaan ”käytä tai menetä” -menettelyillä varatun siirtokapasiteetin perusteella viimeistään vuoden 2024 loppuun mennessä. Näin voidaan selvittää, kuinka usein ”käytä tai menetä” -menettelyjä on otettu käyttöön ja miten hyödyllisiä ne ovat olleet.

III LUVUN UUELLEENTARKASTELU (TOIMENPITEET LIIAN KORKEIDEN KAASUN HINTOJEN JA LIALLISEN PÄIVÄNSISÄISEN VOLATILITEETIN EHKÄISEMISEKSI ENERGIAJOHDANNAISMARKKINOILLA)

1 jakson uudelleentarkastelu – Kaasualan yhteisvastuu sähköntoimitusta, keskeisiä teollisuudenaloja ja suojattuja asiakkaita varten (15–22 artikla)

1. Tilapäinen päivänsisäinen väline energiajohdannaismarkkinoiden liiallisen volatiliteetin hallitsemiseksi (asetuksen 15–17 artikla)

Asetuksen 15–17 artiklassa edellytetään, että kauppapaikat, joissa käydään kauppaa energiaan liittyvillä johdannaisilla (johdannaisilla, joiden kohde-etuutena on kaasu tai sähkö), perustavat tilapäisiä päivänsisäisen volatiliteetin hallintamekanismeja. Toimenpiteellä pyritään suojaamaan markkinaosapuolia äkillisiltä volatiliteetin muutoksilta tällaisilla markkinoilla edellyttämällä, että kauppapaikkojen perustamat mekanismit estävät suuret hinnanmuutokset kaupankäyntipäivän sisällä.

Jotta voidaan ottaa huomioon kaupankäynnin kohteena olevien välineiden moninaisuus ja energiajohdannaismarkkinoiden erilaiset likviditeettitasot, asetuksessa vahvistetaan ainoastaan päivänsisäisen volatiliteetin hallintamekanismien toiminnan perusparametrit ja edellytetään, että ne mukautetaan kunkin sopimuksen ja kauppapaikan ominaispiirteisiin. Asetuksen mukaan kauppapaikat voivat myös toteuttaa päivänsisäisen volatiliteetin hallintamekanismit sisällyttämällä ne olemassa oleviin hintavaihtelurajoihin täydentävän mekanismin luomisen sijaan.

Euroopan arvopaperimarkkinaviranomainen (ESMA) julkaisi 30. kesäkuuta 2023 sille asetuksen 17 artiklassa annetun toimeksiannon mukaisesti kertomuksen, jossa dokumentoidaan mahdolliset erot päivänsisäisen volatiliteetin hallintamekanismien toteuttamisessa eri kauppapaikoissa ja arvioidaan toimenpiteen tehokkuutta.¹²

Tärkeimmät havainnot: ESMA toteaa kertomuksessaan, että toteutetut päivänsisäisen volatiliteetin hallintamekanismit näyttivät yleisesti riittävästi mitoitetuilta, sillä varauksella, että arviointi oli tehty ajankohtana, jolloin ei ollut näyttöä energiahyödykejohdannaisten kaupan vaikuttaneista pitkittyneistä volatiliteettijaksoista. Asetuksen 15–17 artiklassa säädettyjä toimenpiteitä sovellettiin 17 kauppapaikkaan.¹³ ESMAn havainnot viittaavat siihen, että kauppapaikat toteuttivat päivänsisäisen volatiliteetin hallintamekanismeja hieman

¹² Kertomus on saatavilla osoitteessa https://www.esma.europa.eu/sites/default/files/2023-06/ESMA70-156-6509_Final_Report_Intra-day_Volatility_Management_Mechanism.pdf

¹³ Capman AD (Belgia), 42 Financial Services (Tšekki), European Energy Exchange (Saksa – sekä säännelty markkina että organisoitu kaupankäyntijärjestelmä), MEFF Power (Espanja), CIMD SV SA (Espanja), *Tradition Espana* (Espanja), Griffin Markets Europe (Ranska), TPICAP EU (Ranska), *Tradition Paris* (Ranska), Hellenic Energy Exchange (Kreikka), Hungarian Derivative Energy Exchange (Unkari), Marx Spectron Europe (Irlanti), *Borsa Italiana* SPA – IDEM (Italia), ICE Endex Markets BV (Alankomaat), Nasdaq Oslo ASA (Norja) ja OMIP – *Polo Portugues* SGMR SA (Portugali).

eri tavoin kunkin kauppapaikan ja sopimuksen ominaispiirteiden vuoksi. Erot liittyivät erityisesti seuraaviin seikkoihin:

- 'viitehinnan' valinta; joidenkin sopimusten alhainen likviditeettitaso joillakin kauppapaikoilla, minkä seurauksena ne käyttivät muiden kauppapaikkojen hintoja viitehinnan määrittämisessä;
- viitehinnan ja hintarajojen määrittystiheys; heikko likviditeetti pidentää uudelleenmäärittysten aikaväliä;
- hintahaarukan laajuus; laaja haarukka soveltuu huonosti epälikvideihin sopimuksiin.

ESMA arvioi kaiken kaikkiaan, että nämä erot ovat perusteltuja ja että kauppapaikat ovat toteuttaneet päivänsisäisen volatiliteetin hallintamekanismia asianmukaisesti. ESMA huomauttaa kuitenkin myös, että päivänsisäisen volatiliteetin hallintamekanismi ei sovellu epälikvideihin sopimuksiin, joiden osalta toteuttamiseen liittyvät vaikeudet näyttävät olevan suurempia kuin mahdollinen hyöty. ESMA toteaa, että vain yhden kauppapaikan päivänsisäisen volatiliteetin hallintamekanismi on aktivoitu mekanismien perustamisen jälkeen ja että tämä johtui todennäköisesti virheellisistä määräyksistä. Kun otetaan huomioon energiaan liittyvien johdannaisten markkinoiden vähäinen volatiliteetti tällä ajanjaksolla, vaikuttaa siltä, että kauppapaikat mitoittivat päivänsisäisen volatiliteetin hallintamekanismit asianmukaisesti.

Mekanismin tehokkuudesta ESMA toteaa, että koska energiahyödykejohdannaisiin kyseisenä ajanjaksona vaikuttaneista pitkittyneistä volatiliteettijaksoista ei ole näyttöä,¹⁴ ESMAlla on melko vähäiset mahdollisuudet arvioida päivänsisäisen volatiliteetin hallintamekanismin vaikuttavuutta sen paremmin mahdollisten myönteisten kuin kielteistenkään vaikutusten osalta. Se katsoo joka tapauksessa, että merkittävän volatiliteetin jaksot vuonna 2022 liittyivät ennemmin kaasun- ja sähkömarkkinoiden perustekijöihin vaikuttaneeseen paineeseen ja Venäjän Eurooppaan suuntautuvien maakaasutoimitusten käyttämiseen aseena kuin sentyyppiseen tavanomaisesta poikkeavaan kaupankäyntiin, jota päivänsisäisen volatiliteetin hallintamekanismeilla – tai hintavaihtelurajoilla yleensä – on tarkoitus ratkaista.

ESMA toteaa lopuksi, että päivänsisäisen volatiliteetin hallintamekanismin yhteensopivuus hintavaihtelurajoja koskevien nykyisten velvoitteiden kanssa ja sen toteutus useissa kauppapaikoissa olemassa olevien hintavaihtelurajojen mukauttamisen avulla osoittavat, että mekanismin tavoite voitaisiin saavuttaa rahoitusvälineiden markkinoista annetun direktiivin nykyisten säännösten puitteissa ja että saavutettava tavoite ei edellyttänyt uusien hintavaihtelurajojen luomista.

ESMAN kertomus perustuu tietoihin, jotka kerättiin helmikuun ja toukokuun 2023 väliseltä ajalta. Ajanjaksolle oli ominaista kaasumarkkinoiden volatiliteetin väheneminen äärimmäisen alhaiselle tasolle. Kesällä, ensin kesäkuun alussa ja uudelleen elokuussa, kaasun finanssimarkkinoilla havaittiin kuitenkin merkittävää päivänsisäistä volatiliteettia, erityisesti

¹⁴ Tiedot kerättiin kahdella kierroksella helmi–toukokuussa 2023.

Title Transfer Facility -kauppapaikassa. Hinta vaihteli kesällä usein yli 10 prosenttia samana päivänä (muutamaa otteeseen jopa 20 prosenttia tai enemmän).

Tämä viittaa siihen, että vaikka kaasutase on parantunut merkittävästi vuodesta 2022 ja EU on pystynyt korvaamaan menestyksekkäästi suuren määrän Venäjän aiemmin toimittamaa kaasua, energiamarkkinoilla on edelleen epävakautta aiheuttavia tekijöitä. Esimerkiksi sellaiset riskit kuin Venäjältä vielä tulevan kaasun tuonnin täydellinen ja äkillinen loppuminen, infrastruktuurihäiriöt, epäsuotuisat sääolot tai kaasun maailmanlaajuisen kysynnän merkittävä kasvu voivat aiheuttaa markkinahäiriöitä ja mahdollisesti käynnistää liiallisen päivänsisäisen volatiliteetin jaksoja. Merkittävää volatiliteettia voi aiheuttaa myös se, että markkinatoimijat reagoivat uutisiin mahdollisista toimitusvajeista (vaikka tällaiset vajeet eivät lopulta toteudu).

Energiakriisin jälkimainingeissa, kun ei ole mahdollista palata välittömästi energiatoimituksissa aiemmin vallinneeseen tilanteeseen ja EU on riippuvainen nesteytetyn maakaasun toimituksista, on ratkaisevan tärkeää varmistaa energia-alan finanssimarkkinoiden vakaus välttämällä hintojen liiallista volatiliteettia. Tällä hetkellä on epävarmaa, toistuvatko volatiliteettijaksot (jotka lisääntyivät kesällä 2023) tulevana kuukausina. ESMA toteaa, että koska tarkasteluajanjaksolla ei ilmennyt pitkittynyttä volatiliteettia, sillä oli rajalliset mahdollisuudet arvioida päivänsisäisen volatiliteetin hallintamekanismin vaikuttavuutta sen paremmin mahdollisten myönteisten kuin kielteistenkään vaikutusten osalta.

Päätelmät: Päivänsisäisen volatiliteetin hallintamekanismi voi auttaa rajoittamaan jyrkkiä hintavaihteluita ja tasoittamaan hintakehitystä erittäin epävakailta markkinoilla. Sillä voi olla myös välillinen markkinakuria lisäävä vaikutus.

ESMA ei kuitenkaan löytänyt perusteita tehdä päivänsisäisen volatiliteetin hallintamekanismista pysyvä osa EU:n oikeudellista kehystä, vaikka sen arviointi toteutettiin aikana, jolloin pitkittynyttä volatiliteettia ei esiintynyt. ESMA katsoo, että kun otetaan huomioon päivänsisäisen volatiliteetin hallintamekanismin käytöstä saadut kokemukset, liiallisen päivänsisäisen volatiliteetin rajoittamista koskeva tavoite voitaisiin saavuttaa toteuttamalla ja soveltamalla rahoitusmarkkinadirektiivi II:n mukaisia nykyisiä hintavaihtelurajoja ilman, että otetaan käyttöön uusia hintavaihtelurajoja päivänsisäisen volatiliteetin hallintamekanismien muodossa. Huomioon olisi otettava myös hiljattain aikaansaatu poliittinen yhteisymmärrys rahoitusmarkkinadirektiivi II:n ja rahoitusmarkkina-asetuksen tarkistamisesta. Energiahyödykemarkkinoiden ja päivänsisäisen volatiliteetin hallintamekanismin vaikutusten seuraaminen lähikuukausina voi olla hyödyllistä jäsenvaltioille, jotta ne voivat muodostaa paremmin tietoon perustuvan näkemyksen tarpeesta pidentää päivänsisäisen volatiliteetin hallintamekanismin käyttöä väliaikaisesti. Kuten Euroopan arvopaperimarkkinaviranomainen on todennut,¹⁵ kaasumarkkinoiden jännittyneestä tilanteesta aiheutuu jatkossa kaasuun liittyvien johdannaisten markkinoilla erityisiä riskejä ja haavoittuvuuksia, jotka saattavat vahvistaa markkinoiden liikkeitä ja johdannaisiin

¹⁵ Euroopan arvopaperimarkkinaviranomainen: ”TRV Risk Analysis: EU natural gas derivatives markets: risks and trends”, 12. toukokuuta 2023.

kohdistuvaa hintapainetta. ESMAn mukaan näiden riskien analysointi edellyttää lisätyötä tietoaukkojen ja tietojen hajanaisuuden korjaamiseksi. Komissio tiedottaa jäsenvaltioille aiheen parissa tehtävästä työstä.

2. Nesteytetyn maakaasun hinta-arviointi ja viitearvo (asetuksen 18–22 artikla)

Asetuksen 18 artiklassa edellytetään, että energia-alan sääntelyviranomaisten yhteistyövirasto (ACER) laatii ja julkaisee päivittäin

- nesteytetyn maakaasun hinta-arvioinnin, alkaen viimeistään 13. tammikuuta 2023, sekä
- päivittäisen LNG-viitearvon 31. maaliskuuta 2023 alkaen.

Nesteytetyn maakaasun hinta-arviointi ja viitearvo otettiin käyttöön, jotta markkinoille saataisiin kipeästi kaivattua läpinäkyvyyttä. Luotettavan indikaattorin puuttuminen hinnalle, jolla EU:n jäsenvaltiot ostivat nesteytettyä maakaasua kansainvälisiltä markkinoilta, sai tietojen mukaan jäsenvaltiot kilpailemaan keskenään kaasutoimitustensa turvaamiseksi viime vuoden kriisin aikana. Tämä on saattanut vaikuttaa merkittävästi hintojen nousupaineisiin. Hintaindikaattori oli alun perinkin tarkoitettu pysyväksi toimenpiteeksi, joka sisällytettäisiin mahdollisimman pikaisesti energian tukkumarkkinoiden eheydestä ja tarkasteltavuudesta annettuun asetukseen (REMIT-asetus). Sitä pidettiin tarpeellisena tilanteessa, jossa nesteytetyn maakaasun merkityksessä EU:n kaasutoimituksille tapahtui rakenteellinen muutos Venäjän ryhdyttyä käyttämään putkikaasua aseena. Vuoden 2022 energiakriisi osoitti kuitenkin, miten kiireellisesti tarvittiin läpinäkyvyytä, joka kuvastaisi objektiivisesti hintaa, jolla nesteytetyn maakaasun lastit saapuivat Eurooppaan. Toimenpide sisällytettiin asetukseen tätä taustaa vasten, viitaten selvästi siihen, että se sisällytettäisiin pysyväksi toimenpiteeksi REMIT-asetukseen (kuten asetuksen johdanto-osan 57 kappaleesta käy ilmi).

Tärkeimmät havainnot: Nesteytetyn maakaasun hinta-arviointi on täytäntöönpanostaan lähtien lisännyt markkinoiden läpinäkyvyyttä. Se perustuu pakolliseen objektiiviseen raportointiin ja heijastaa kaasun kansainvälisiä hintoja. Maakaasun viitehinnat EU:ssa (Title Transfer Facility -kauppapaikassa) ovat arvion julkaisemisen jälkeen asteittain laskeneet nesteytetyn maakaasun hinta-arvion mukaisiksi. Sen varmistamiseksi, että arvio pysyy luotettavana ja objektiivisena, asetuksessa on annettu ACERille erityiset valtuudet kerätä ja käsitellä tarvittavia markkinatietoja. ACER julkaisee nyt säännöllisesti seuraavat hinta-arvioinnit:

- Luoteis-Euroopan
- Etelä-Euroopan ja
- EU:n LNG-hinta.

LNG-viitearvo vahvisti tätä läpinäkyvyyttä edelleen ilmaisemalla EU:n LNG-hinnan ja TTF:n kuukausimarkkinoiden selvityshinnan välisen eron. Jälkimmäisessä on kyse EU:ssa eniten käytetystä futuurisopimuksesta, joka tunnustetaan yleisesti EU:n kaasun hintaa parhaiten edustavaksi vertailuarvoksi.

Koska EU:hun saapuvan nesteytetyn maakaasun tosiasiallinen hinta on tehty läpinäkyvämmäksi, EU:n jäsenvaltioiden markkinatoimijat ovat paremmin perillä markkinahinnoista ja EU:n jäsenvaltiot voivat koordinoida toimintaansa paremmin varmistaessaan nesteytetyn maakaasun toimitukset yhteisvastuun hengessä, jolloin voidaan välttää kohtuuttoman paineen kohdistuminen markkinoihin.

Komissio hyväksyi 14. maaliskuuta 2023 ehdotuksen energian tukkumarkkinoiden eheydestä ja tarkasteltavuudesta annetun asetuksen (REMIT) muuttamisesta. Ehdotus sisältää sekä nesteytetyn maakaasun hinta-arvioinnin että viitearvon. Tarkistetun REMIT-asetuksen lopullisen hyväksymisen ja voimaantulon odotetaan kuitenkin tapahtuvan nykyisen asetuksen voimassaolon päättymisen jälkeen.

Päätelmät: Komission mielestä olisi erittäin tärkeää, että tilapäisesti hyväksyttyjä toimenpiteitä laajennetaan nesteytetyn maakaasun tuontihintojen lisätyn läpinäkyvyyden ylläpitämiseksi ja tasapuolisten toimintaedellytysten säilyttämiseksi EU:n jäsenvaltioiden välillä yhteisvastuun hengessä samalla, kun tuetaan jäsenvaltioita vakaiden toimitusten varmistamisessa EU:n energiatarpeiden tyydyttämiseksi. Tämän vuoksi REMIT-ehdotukseen sisältyy vastaavia pysyviä toimenpiteitä.

IV LUVUN UUELLEENTARKASTELU (KAASUHÄTÄTILANTEESSA TOTEUTETTAVAT TOIMENPITEET)

1. Oletusarvoista yhteisvastuuta koskevat säännöt (asetuksen 23 ja 26–28 artikla)

Yhteisvastuutoimenpiteiden¹⁶ vahvistamiseksi edelleen vakavan kaasutoimitusvajeen ilmetessä ja EU:n jäsenvaltioiden kahdenvälisen yhteisvastuusopimusten puuttumisen korvaamiseksi asetuksessa vahvistetaan oletusarvoista yhteisvastuuta koskevat säännöt, joita sovelletaan kahdenvälisen sopimusten puuttuessa. Oletusarvoista yhteisvastuuta koskevilla säännöillä laajennetaan yhteisvastuuvélvoite koskemaan kriittisiä kaasumääriä, joita tarvitaan sähköjärjestelmän riittävyyden varmistamiseksi ja siten sähkökriisin ehkäisemiseksi. EU:n jäsenvaltioiden, joilla on nesteytetyn maakaasun käsittelylaitoksia, olisi nyt myös tarjottava yhteisvastuuta.

Oletussäännöt perustuvat periaatteeseen, jonka mukaan yhteisvastuuta olisi tarjottava oikeudenmukaista korvausta vastaan, ja enimmäiskorvaus muodostuu seuraavista osista:

1. kaasun hinta
2. varastointi- ja siirtokustannukset
3. kustannukset oikeudenkäyntimenettelyistä, joissa kaasun toimittava jäsenvaltio on osallisena ja
4. epäsuorat kustannukset, joita kaasun hinta ei kata, kuten korvaukset toimitusten vähentämisestä, rajattuna enintään 100 prosenttiin kaasun hinnasta.

¹⁶ Toimenpiteistä säädettiin alun perin asetuksen (EU) 2017/1938 13 artiklassa. Siinä vahvistetaan yhteisvastuumekanismit, joita sovelletaan viimeisenä keinona vakavassa kaasuhätätilanteessa ja joita säännellään EU:n jäsenvaltioiden kahdenvälisillä yhteisvastuusopimuksilla.

Oletusarvoista yhteisvastuuta koskevilla säännöillä korjataan myös kaasun toimitusvarmuutta koskevan asetuksen yhteisvastuusäännöksissä oleva puute eli se, että yhteisvastuuta pyytävien EU:n jäsenvaltioiden ei tarvitse ensin priorisoida markkinapohjaisiin toimenpiteisiin perustuvia tarjouksia. Asetuksella myös laajennettiin tilapäisesti yhteisvastuusuoja koskemaan sähkön toimitusvarmuuden kannalta kriittisiä kaasumääriä ja laajennettiin tilapäisesti yhteisvastuuveto koskemaan EU:n jäsenvaltioita, joissa on nesteytetyn maakaasun käsittelylaitoksia.

Yhteisvastuumekanismeja sovelletaan vain vakavassa hätätilanteessa, joten sitä ei voida testata käytännössä. Asetuksen IV lukua on kuitenkin simuloitu seuraavassa osiossa kuvatus koekäytön avulla. Lisäksi kaasualan koordinoitiryhmälle¹⁷ lähetettiin kyselylomake toukokuussa 2023.

Tärkeimmät havainnot: koekäytön tulokset

Testataksaan tehtäviä ja vastuualueita EU:n laajuudessa kaasuhätätilanteessa sekä testataksaan asetuksen ja kaasun toimitusvarmuutta koskevan asetuksen nojalla hyväksyttyjä yhteisvastuusäännöksiä komissio toteutti joulukuussa 2022 yhteisen **koekäytön** EU:n jäsenvaltioiden, siirtoverkonhaltijoiden ja kaasun siirtoverkonhaltijoiden eurooppalaisen verkoston (Kaasu-ENTSO) kanssa.

Kaiken kaikkiaan harjoituksessa vahvistui, että EU:n jäsenvaltiot, komissio ja Kaasu-ENTSO ovat varautuneet kaasuhätätilanteeseen ja että asetus ja kaasun toimitusvarmuutta koskeva asetus muodostavat asianmukaiset puitteet hätätilatoimille erityisesti yhteisvastuupyyntöjen osalta. Tästä huolimatta havaittiin kuitenkin myös useita jatkotoimia vaativia seikkoja.

- Yhteisvastuusäännökset todettiin harjoituksen aikana toimitusvarmuuden kannalta olennaisiksi, jos ne on vahvistettu etukäteen. Tähän mennessä on kuitenkin allekirjoitettu vain pieni määrä kahdenvälisiä sopimuksia (seitsemän 40:stä). EU:n jäsenvaltioiden välisen oikeudenmukaisen korvauksen määrittämisen monimutkaisuutta pidettiin esteenä yhteisvastuun pyytämiseksi ja tarjoamiseksi, jos korvausta ei ole vahvistettu etukäteen.
- Todettiin, että yhteisvastuun pyytämiseksi putkiston kautta naapurijäsenvaltiolle, johon ei ole suoraa yhteyttä, ei ole olemassa oikeusperustaa. Tätä mahdollisuutta ei mainita nimenomaisesti kaasun toimitusvarmuutta koskevassa asetuksessa, mutta kyseiseen asetukseen sisältyy säännöksiä tilanteesta, jossa kaksi EU:n jäsenvaltiota on yhteydessä toisiinsa kolmannen maan kautta.
- Tapauksissa, joissa EU:n jäsenvaltio saa kaksi yhteisvastuupyyntöä, jakamiseen ja etusijalle asettamiseen liittyvää menettelyä pidettiin epäselvänä. Jos markkinat eivät mahdollista molempiin pyyntöihin suostumista, käytettävissä on useita vaihtoehtoja: jakaminen määräsuhteessa, jakaminen sen mukaan, missä järjestyksessä pyynnöt on vastaanotettu (ensin tullutta palveluaan ensin), tai jakaminen korvauksena saadun summan mukaan.

¹⁷ Kaasualan koordinoitiryhmä on pysyvä neuvoa-antava ryhmä, joka koordinoi toimitusvarmuutta koskevia toimenpiteitä erityisesti kriisitilanteissa. Ks. [Komission asiantuntijaryhmien ja muiden vastaavanlaisten elinten rekisteri \(europa.eu\)](https://ec.europa.eu/energy/topics/gas/gas-coordination-group_en).

- Useat EU:n jäsenvaltiot katsoivat, että asetuksen nojalla sovittu muuttunut yhteisvastuupyynnön toimitusaika (vähintään 72 tuntia ennen ilmoitettua kaasun toimitusaikaa) aiheuttaisi hankaluuksia. Osallistajat toivoivat, että putkistojen kautta tarjottavaan yhteisvastuuseen sovellettaisiin 24 tunnin ajanjaksoa, kun taas nesteytetyn maakaasun avulla tarjottavaan yhteisvastuuseen voitaisiin edelleen soveltaa 72 tunnin ajanjaksoa.
- Nesteytettyä maakaasua koskevan yhteisvastuun pyytämisen ja vastaanottamisen oikeusperusta edellyttää lisäselvityksiä. Epäselviä seikkoja ovat muun muassa sopimuskysymykset, jotka liittyvät lastin uudelleenohjaamiseen ja kolmansille osapuolille maksettaviin korvauksiin, alusten saatavuus, yhteisvastuupyynnön määrien ja kyseisessä aluksessa olevien määrien mahdollinen yhteensopimattomuus sekä maksujen takaamiskeinot.

Päätelmät: Komission päätelmät ovat seuraavat:

- Oletusarvoisten yhteisvastuusääntöjen soveltamisesta kahdenvälisen sopimusten puuttuessa olisi tehtävä pysyvää. Näin EU:n toimitusvarmuusrakenteesta saataisiin pysyvästi kattava, ja samalla EU:n jäsenvaltiot vapautettaisiin velvoitteesta allekirjoittaa kahdenvälisiä sopimuksia.
- Kun otetaan huomioon EU:n uusi energia-alan toimintaympäristö, jossa nesteytetystä maakaasusta on tullut tärkein kaasunhankintalähde, yhteisvastuun laajentaminen koskemaan nesteytettyä maakaasua on ratkaisevan tärkeää toimitusvarmuuden kannalta. Asetuksessa sovelletaan samoja säännöksiä putkikaasuun ja nesteytettyyn maakaasuun, mutta tämä ei enää vastaa todellisuutta. Säännöksiä kannattaisi näin ollen mukauttaa nesteytetyn maakaasun markkinoiden erityisluonteen huomioon ottamiseksi.
- Kriittiset kaasumäärät on suunniteltu varmistamaan sähköjärjestelmän riittävyys siten, että kaasukriisi ei leviä sähköjärjestelmään. Vaihtoehtoja asetuksessa ehdotetuille toimintatavoille voitaisiin tutkia.

2. Suojattujen asiakkaiden ei-välttämätön kulutus (asetuksen 24 artikla)

Kaasun toimitusvarmuudesta annetun asetuksen 2 artiklassa suojatut asiakkaat määritellään jakeluverkkoon liitetyiksi kotitalouskuluttajiksi. EU:n jäsenvaltiot voivat myös päättää lisätä suojattuihin asiakkaisiinsa seuraavat kuluttajat edellyttäen, että niiden osuus kaasun vuotuisesta kokonaiskulutuksesta on yhteensä enintään 20 prosenttia:

1. pienet ja keskisuuret yritykset, jotka on liitetty jakeluverkkoon
2. keskeiset sosiaalipalvelut
3. kaukolämpölaitokset.

Jäsenvaltioiden on toteutettava tiukkoja toimenpiteitä toimitusten varmistamiseksi näille suojatuille asiakkaille ja katkosten estämiseksi myös kaasuhätätilanteessa.

Vuoden 2022 energiakriisin aikana ja koordinoituista kaasun kysynnän vähentämistoimenpiteistä 5 päivänä elokuuta 2022 annetun neuvoston asetuksen

(EU) 2022/1369 hyväksymisen jälkeen kaikkien alojen kysynnän vapaaehtoisen vähentämisen merkitys kuitenkin kasvoi.

Sen vuoksi asetuksen 24 artiklassa otettiin käyttöön EU:n jäsenvaltioiden mahdollisuus toteuttaa toimenpiteitä suojattujen asiakkaiden ei-välttämättömän kulutuksen vähentämiseksi edellyttäen, että näitä asiakkaita ei pidetä maakaasun sisämarkkinoiden yhteisistä säännöistä annetun direktiivin 2009/73/EY 3 artiklan 3 kohdassa määriteltynä heikossa asemassa olevina kuluttajina.

Tärkeimmät havainnot: Komissio jakoi 12. toukokuuta 2023 kaasualan koordinoitiryhmän jäsenille kyselylomakkeen, jossa näiltä pyydettiin palautetta muun muassa suojattujen asiakkaiden ei-välttämättömään kulutukseen liittyvistä säännöksistä ja lisäsuojatoimista rajatylittävien kaasuvirtojen varmistamiseksi. Tulokset olivat seuraavat:

- Useat EU:n jäsenvaltiot ilmoittivat pitävänsä tätä joustavampaa lähestymistapaa suojattujen asiakkaiden käsitteeseen hyödyllisenä, koska se voisi esimerkiksi vapauttaa määriä kriittisille teollisuudenaloille vaikuttaen suhteellisen vähän kotitalouksiin (jotka voisivat esimerkiksi laskea hieman termostaatin lämpötilaa).
- Jotkin EU:n jäsenvaltiot totesivat, että tätä säännöstä oli vaikea soveltaa käytännössä, koska suojattujen asiakkaiden ei-välttämättömän kulutuksen seuraaminen muuten kuin vuositasolla on haastavaa.

Päätelmät: Komissio päätelee, että suojattujen asiakkaiden ei-välttämättömän kulutuksen käsite on hyödyllinen meneillään olevien tai tulevien kysynnän vähentämistoimien yhteydessä.

3. Rajatylittäviä kaasuvirtoja koskevat suojatoimet (asetuksen 25 artikla)

Kaasun toimitusvarmuutta koskevan asetuksen 12 artiklan 5 a kohdassa todetaan, että EU:n jäsenvaltiot eivät saa tarpeettomasti rajoittaa rajatylittäviä kaasuvirtoja. Tähän liittyvän menettelyn päättäminen voi kuitenkin kestää jopa viikon, minkä seurauksena rajatylittävät virrat saattavat kriisin keskellä keskeytyä tarpeettomasti.

Tämän vuoksi asetuksen 25 artiklassa otettiin käyttöön lisäsuojatoimia rajatylittävien kaasuvirtojen varmistamiseksi. Nyt komissio voi velvoittaa kyseisen EU:n jäsenvaltion muuttamaan toimintaansa välittömästi.

Tärkeimmät havainnot: Asetuksen (EU) 2017/1938 12 artiklassa määriteltyä hätätilannetta ei ole koskaan julistettu, joten säännöstä ei ole testattu. Kaasualan koordinoitiryhmän jäseniä pyydettiin kuitenkin edellä mainitussa kyselylomakkeessa esittämään näkemyksensä asiasta. Vastaukset voidaan luokitella seuraavasti:

	Suhtautuvat 25 artiklaan myönteisesti	12 artiklan 5 kohtaa olisi jo noudatettava	Eivät puolla uusia suojoitoimia
Osuus	10/18 (55 %)	3/18 (17 %)	5/18 (28 %)
Perustelu	- Vastaajat arvostivat lisävarmuutta. - Yhteisvastuu on ratkaisevan tärkeää kriisin aikana.	12 artiklan 5 kohtaa pidetään jo oikeudellisesti sitovana. 12 artiklan 5 kohtaa olisi noudatettava myös ilman lisäsuojatoimia.	- Huoli mahdollisuudesta pitää säännökset voimassa toistaiseksi. - EU:n jäsenvaltioiden pitäisi pystyä puolustamaan kantaansa.

Vastaukset tähän kyselylomakkeeseen ovat merkki siitä, että useimmat vastaajat pitävät rajatylittäviä kaasuvirtoja koskevia suojoitoimia hyödyllisinä joko siksi, että he pitävät asetuksen 25 artiklan uusia säännöksiä hyödyllisinä, tai siksi, että he katsovat, että kaasun toimitusvarmuutta koskevan asetuksen 12 artiklan 5 kohtaa olisi jo noudatettava kaikkina aikoina.

Päätelmät: Komissio katsoo, että on tärkeää pyrkiä säilyttämään rajatylittäviä kaasuvirtoja koskevat suojoitimet sekä lyhyempi menettely, jotta voidaan pyrkiä varmistamaan rajatylittävät virrat kriisin aikana.

PÄÄTELMÄ

Unioniin suuntautuvien kaasutoimitusten yleinen tilanne

Venäjän hyökättyä Ukrainaan EU on saanut aikaan ennennäkemättömän energiasiirtymän. Toimitukset EU:n kaasumarkkinoille on pystytty pitämään hyvällä tasolla huolimatta siitä, että suuri määrä Venäjältä tulevien virtojen osuudesta menetettiin (–70 mrd. m³ vuonna 2022). Tämä johtuu siitä, että nesteytetyn maakaasun toimitukset ovat lisääntyneet (+50 mrd. m³ vuonna 2022), kaasua on tuotu putkia pitkin muilta kumppaneilta kuin Venäjältä ja kaasun kysyntää on vähennetty (–58 mrd. m³ vuonna 2022). Vähentäminen on helpottanut tämän vuoden historiallista varastojen täyttööä, ja varastointiasetuksessa¹⁸ asetettu 90 prosentin vaatimus täyttyi jo elokuussa.

Siirtymän mahdollisti EU:n ja sen jäsenvaltioiden toimenpiteiden onnistunut toteutus kaikilla keskeisillä energiapolitiikan aloilla. Toimenpiteitä olivat muun muassa EU:n energianhankintafoorumi, varastojen täyttämistä koskeva politiikka EU:n tasolla, kaasun kysynnän vähentäminen, sähkön huippukysynnän vähentäminen, uusiutuvien energialähteiden nopeampi käyttöönotto ja kohdennetut infrastruktuurin parannukset (+25 mrd. m³ uutta nesteytetyn maakaasun uudelleenkaasutuskapasiteettia).

Kaasutasetilanne on parantunut verrattuna vuoteen 2022, jolloin kaasun hinnat nousivat ennennäkemättömälle tasolle, yli 300 euroon/MWh. Sota ei kuitenkaan ole ohi, ja kaasun hinnat ovat edelleen korkeampia ja epävakaita kuin ennen kesää 2021, jolloin Venäjä aloitti kaasualan käyttämisen aseena. EU:n energianhankintafoorumiin liittyvien vuoden 2022 politiikkatoimien jatkuva myönteinen vaikutus, kysynnän vähentämisen jatkaminen maaliskuulle 2024 asti ja varastojen täyttötavoitteiden saavuttaminen ovat saaneet aikaan sen, että tulevan talven näkymät ovat kaiken kaikkiaan myönteisemmät kuin talven 2022–2023. EU:hun tulevan kaasun toimitusvarmuuteen liittyy kuitenkin edelleen merkittäviä riskejä. Niitä ovat esimerkiksi Venäjältä tulevan tuonnin täydellinen ja äkillinen loppuminen, infrastruktuurihäiriöt, epäsuotuisat sääolot, kaasun kysynnän lisääntyminen Euroopassa tai muualla, mikä loisi kilpailua nesteytetyn maakaasun lasteista, sekä kaasun laajempi käyttö sähköntuotantoon kuivuuden tai suunnittelemattomien ydinvoimalaseisokkien seurauksena. Nämä kaikki ovat riskitekijöitä, jotka saattavat kiristää markkinoita ja aiheuttaa jälleen hintapaineita, etenkin jos ne toteutuisivat samanaikaisesti.

Lisäksi talven 2023/2024 myönteiset näkymät edellyttävät, että EU:n jäsenvaltioiden ponnistelujen ja niiden toteuttamien politiikkatoimien ansiosta viime vuonna saavutettu energiatasapaino säilytetään. Kaasutaseen heikkeneminen, jos siihen liittyisi joitakin edellä mainituista riskeistä, voisi heikentää EU:n toimitusvarmuutta. Tästä syystä tarvitaan jatkuvaa valppautta ja markkinoiden tiivistä seurantaa. EU:n on myös varauduttava pahimpaan mahdolliseen tilanteeseen.

¹⁸ Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) 2022/1032, annettu 29 päivänä kesäkuuta 2022, asetusten (EU) 2017/1938 ja (EY) N:o 715/2009 muuttamisesta kaasun varastoinnin osalta (ETA:n kannalta merkityksellinen teksti).

Komission kanta asetuksen voimassaolon jatkamiseen

Tässä kertomuksessa esitettyjen, asetuksen täytäntöönpanon ensimmäisistä kuukausista tehtyjen tärkeimpien havaintojen perusteella komissio katsoo, että asetuksen säännöksillä on ollut tärkeä rooli kaasumarkkinoiden vakauttamisessa ja riittävien EU:hun suuntautuvien kaasutoimitusten varmistamisessa ja että asetus on tärkeä osa EU:n kaasun toimitusvarmuuteen liittyvää työkalupakkia.

Ottaen huomioon edellä mainitut jatkuvat riskit, markkinatoimijoiden edun sekä yhteishankinta- ja yhteisvastuumekanismin mahdolliset hyödyt komissio pohtii, pitäisikö sen ehdottaa joidenkin tai kaikkien asetuksen toimenpiteiden voimassaolon pidentämistä ja miten jotkin asetuksen sisältämät toimenpiteet voitaisiin sisällyttää järjestelmään jäsennellymin.

Tämän toteuttamiseksi tarkistettu kaasuasetus (asetus (EY) N:o 2009/715) (vedyn ja hiilettömän kaasun markkinoita koskeva paketti) on katsottu soveltuvaksi säädökseksi, johon yhteishankintamekanismin ja yhteisvastuumekanismin tietyt näkökohdat voidaan sisällyttää (asetuksen soveltamisesta saatujen havaintojen ja kokemusten perusteella). Lainsäätäjät perehtyvät asiaan parhaillaan.